

UNITÁRIUS ÉLET

XIX. ÉVF., 2. SZÁM

1965. ÁPRILIS—JÚNIUS

PÜNKÖSD UTÁN

Unitárius életszemléletünkben a keresztény ünnepeknek sok tekintetben más jelentősége van, mint a dogmatikus hitrendszerekében. Ez már abból is kitűnik, hogy nekünk nincs külön — úgynevezett — egyházi esztendőnk. Az ünnepeink nem szakítanak el, hanem lépést tartunk a polgári évvel. Pünkösd azonban rendkívül jelentős szerepet tölt be a mi életünkben is. Tetőződnek benne a karácsony óta lezajlott ünnepek és pünkösd jelenti az elindulást, mellyel az élet neki-lendül az alkotás, az építés, a munka, a teremtés csodálatos diadalútjának. Pünkösszel befejeződik az élet ünnepi arculatának minden csodája s megkezdődik vele a kézzelfogható, a reális csodák végtelen szent láncolata, soha fel nem tartható hosszú sora. Már magában véve az is meggondolkoztató, hogy pünkösd reggelén a tanítványok valósággal megmámorosodnak a lélek erejétől. Az addig meghunyászkodó, félénk, gyámoltalan emberek egyszerre bátrak, merészek és magukkal ragadják a sokaságot. Az elhintett mag csírába indul, szárbaszökken, beérik a vetés és kezdetét veszi az aratás áldásos munkája. A keresztény világ általában a lélek kitöltését, Péter lángoló lelkesedését és lelkesítését hangsúlyozza ki a pünkösti eseményekből, a kettős tüzesnyelvek csodálatos megjelenését, az ég zendülését. Mi a pünkösti történések káprázatos jelenségeit is itt látjuk végbemenni a földön s kiteljesedését a háromezerek megkeresztelkedésében és az első Jézust követő gyülekezet megalakulásában találjuk meg és ismerjük fel. Az első karácsonytól az első pünkösdig terjedő 33 esztendő alatt Jézus egyedül dolgozik a világ és az ember üdvösségén. Környezete inkább csak szemléli, ami körülötte történik s újjong azon, ami benne végbemegy. Az, hogy a vakok látni, a siketek hallani, a bénák járni kezdenek és a betegek meggyógyulnak s a csüggedők lelke valósággal duzzad a reménységtől és az életben való hit kezdj újjászülni a világot, ez boldog örömmel tölti el az igazak lelkét. De még a tanítványok is Jézustól várnak mindent s önálló vállalkozásra ők is olyan nehezen határozzák el magukat. Nos, pünkösszel egyszerre megváltozik mindez. És az a legszebb benne, hogy az addig tétovázó, hamar csüggedő és kishitűsége hajlamos tanítványok és az ő példájuk nyomán a háromezerek egyszerre olyan bátran léptek be a világba, hogy annak tudomásul kellett vennie s attól kezdve állandóan számolnia kellett a megalakult gyülekezettel, mely gyakorlatilag azt jelentette, hogy elkezdődött a világban az evangélium, mert az első keresztény gyülekezetek közösségi élete valóban jézusi evangélium, kiegyensúlyozott, boldog élet, önmagukat és egymást megtalált emberek dolgos, testvéri közössége volt. Így ír róluk a Biblia: „És foglalatosak valának az apostolok tudományában és a közösségben, a kenyérnek megtörésében és a könyörgésekben. Mindnyájan pedig, akik hívének, együtt valának és mindenük köz vala. És jószágukat és marháikat eladogatták és

szétosztogatták azokat mindenkinek, a mint kinek-kinek szüksége vala”.

Ha az időben volt még korszak, amelyről elmondható, hogy az a pünkösd utáni szorgos munka ideje volt, úgy mi most egy ilyen periódusnak a legcsúcsán vagyunk. Soha sem volt még olyan nagy szükség a magukra eszmélt, öntudatra ébredt, önmagukat és egymást megtalált emberek közösségének világépítő, azt kell mondjuk világmentő bátor, példamutató munkájára, az igazügy mellett való határozott állásfoglalására, mint ezekben a mostani időkben. Nem kevesebb-ről van szó, mint a világ békéjéről, a világ és benne az ember megmaradásáról, létéről, vagy pusztulásáról. A pünkösd előtti tétovázás, a sorsdöntő kérdésekben való langymeleg magatartás ideje lejárt. Tudomásul kell vennünk egyenként mindannyiunknak, családi, egyházi és társadalmi közösségünknek, hogy pünkösd után vagyunk. Ez pedig a határozott és nyílt magatartás ideje, a cselekvések korszaka, melyben minden kiejtett szó épít vagy rombol, minden lépés előre visz, vagy szakadék felé tart, minden szív és lélek erősíti, vagy visszahúzza a világot a kibontakozás irányából. Végezze hát ki-ki közülünk a maga helyén a maga munkáját kettőzött hűséggel, becsülettel. Teremtsük meg elsősorban önmagunkban a béke feltétel nélküli, önzetlen, igaz szeretetét. S miközben magunk emberiségének kialakításán fáradozunk, embertársainkkal való érintkezésünkben, családi körünkben és a velünk dolgozók közösségében szüntelenül gondoljunk arra, hogy mindnyájan felelősei vagyunk a világ sorsának. Nem mondhatja magáról senki, hogy ő jelentéktelen volna s nem tehet semmit, mert a tenger is csak úgy lehet csendes, ha minden harmatcseppnyi vize megpihent s a világ képe végeredményében a benne élő emberek magatartásából alakul ki. Kenyerünk íze, munkáink öröme, imádságaink szavakba ömlése, gondolataink összefogó ereje, magatartásunk külső és benső iránya, egész életünk üteme most egyre bátrabban, egyre határozottabban kiáltsa bele a világba és mint valami eszmei magvetés szórja, vigye szét a legszélső határokig legtisztább szándékainkat: Békét akarunk a világnak, szabadságot a gyarmati szolgaságban élőknek, fegyverekből kovácsolt ekéket a mezőknek, jószántukból magukat leszerelt, boldog világot építő népeket, félelem nélküli életet a földön minden embernek. Akarjuk. S mert akarjuk, szüntelenül és fáradhatatlanul ezen dolgozunk, ezt munkáljuk a lélek erejével, a hit melegével, a szeretet hűségével, az akarat kitartásával, a becsület tisztaságával, a pünkösd utáni idők minden buzgalmaival. És lelkünkben már előre újjong az ígért öröme, hogy munkánknak szent törekvéseinknek meglesz az eredménye s fogunk mi még hálát adni a magáratalált, megbékélt világ boldog életéért.

Pethő István
püspöki helynök

Történelmi évfordulók

Az 1965. év a történelmi évfordulók esztendeje. Alig hunytak ki az ünnepi fények, amelyek hazánk felszabadulásának 20. évfordulója alkalmából lobbantak föl, máris az emlékezés újabb állomásához értünk. Május 9-én ünnepelte a felszabadult világ a győzelem napjának két évtizedes fordulóját. 1945. április 30-án magasrangú német tiszték érkeztek a szovjet, angol és amerikai csapatok főhadiszállására, hogy megkezdjék a tárgyalásokat.

Teljes a győzelem, a németek feltétel nélküli megadása befejeződött. 1945. május 8-án 23 óra 1 perckor az európai hadszíntéren megszűntek a harcok, elhallgattak a fegyverek. A győzelem hírére a világ sok megpróbáltatást kiállt népei újjongó örömmel fogadták. E napon csaknem fél éve volt már annak, hogy Debrecenben megalakult az Ideiglenes Nemzeti Kormány.

A teljes jogainak birtokába jutott magyar nép a forradalmi átalakulás lázában égett, hamarosan megtörtént a földosztás, a kihűlt kohók is izzani kezdtek s a termelőmunka fokozódó ütemének áldott muzsikája áradt szét a gyárakban, üzemekben.

A hitleri Németország legyőzésével azonban nem oldódott meg még minden kérdés. A jaltai nyilatkozat „Egység a békében, mint a múlt háborúban” című fejezete kimondotta ugyan, hogy „az eljövendő békében fenntartjuk és megerősítjük a célok és akciók azon egységét amely lehetségessé és bizonyossá tette az egyesült nemzetek győzelmét ebben a háborúban. Ez szent elkötelezettségünk, amelyet kormányaink népeinkért és az egész világért vállaltak”.

Ezt a „szent kötelezettséget” a célok és utak egységét azonban mihamar megbontotta az a törekvés, amely az imperialista vágyak mérgétől fertőzött hatalmak, — elsősorban a népétől mind jobban elszakadt amerikai kormányzat — részéről megnyilvánult, — s azt „külön út” követésére csábította.

Ez az út azonban nem a béke, hanem a háború útja, a gyűlölködés, a népek elnyomásának útja. Ezen az úton azok járnak, akiknek léptei nyomán hol itt, hol amott lobbannak fel a békebontás, a háború gyeptüzei Vietnamban, Dominikában, Bolíviában és egyebütt.

Ezekkel a békebontó erővel szemben azonban napról-napra mindinkább bővül a világ népeinek haladó szellemtől áthatott tábora, — amelynek egyes kimagasló erkölcsi tulajdonságokkal megáldott tagjai, — amint azt J. Reeb amerikai unitárius lelkész testvérünk tragikus példája is bizonyítja —, az üldözöttek, az elnyomottak szabadságáért a mártírsorsot is vállalni készek.

Az ilyen és a hozzá hasonló hősök példamutató bátor helytállásán — hisszük —, előbb-utóbb megtörik a háborút szító erők hiábavaló, bűnös erőlködése, s reánk köszönt a végleges, az „Örök Győzelem várva várt napja: a Béke”.

A Győzelem Napja alkalmából *Pethő István* püspöki helynök az alábbi körlevelet intézte a lelképásztorokhoz:

Tisztelendő Lelkész Úr!

Május 9-én lesz 20 esztendeje, hogy a Szovjetunió és Szövetséges társai leverték a fasizmust és győzelmesen fejezték be az ellene folytatott harcot.

A náci-Németország kegyetlen agresszióval egymás után tiporta le Európa államait és az egész világra rázúdította a második világháború mérhetetlen borzalmait, minden embertelenségét és szenvedéseit.

Ez a világ — a mi nemzedékünk — a saját kínjain tanulta és ismerte meg, hogy mit jelent az, amikor egyik, vagy másik ország, nemzet agresszorként, túlzott önbizalomból, vagy hatalmi vágytól indítva agresszív módon lép fel más népekkel, nemzetekkel szemben s önös érdekeiért lábbal tiporja azok szabadságát,

megalazza és halálra üldözi őket és meggyilkol ártatlan ezreket és milliókat.

A fasizmus leverésének 20 éves évfordulóján, amikor emlékezünk a fasiszta agresszió gyászos következményeire és elítéljük azt, lehetetlen, hogy ne gondoljunk a dél-vietnami és a dominikai agresszióra, amely — mint minden agresszió — kiszámíthatatlan következményeivel fenyegeti és veszélyezteti az egész világ békéjét, nyugalmas légkörben végzett munkáját s csodálatos tempóban megújuló és fejlődő, egyre emberibb életét.

Imádságainkban és igehirdetésünkben május 9-én tartandó istentiszteleteinken Isten és a hívek előtt emlékezünk meg a 20 év előtti és a most végbemenő agresszióval kapcsolatos aggodalmainkról s fejezzük ki békeszeretettünket és a békéhez való rendíthetetlen ragaszkodásunkat az agresszió elítélésével.

Egyben felhívom lelkészeink figyelmét, hogy az Országos Béketanács május 9-től kezdve „Béke, — Nemzeti függetlenség — leszerelés” címen országos jellegű mozgalmat indít. Használjunk fel minden alkalmat arra, hogy a mozgalomba belekapcsolódjunk a következő hetek folyamán szolgálataink rendjén. Atyafiságosan köszöntöm a gyülekezet minden tagját, munkájukra, életükre Isten áldását kérem.

Budapest, 1965. május 4.

Szolgatársi üdvözléssel:
Pethő István
püspöki helynök

A béke védelmében

A közeli napokban a világ figyelmébe a finnek fővárosa: Helsinki felé fordul. Ott tartja üléseit a Béke Világkongresszus, amelyre a világ népei, — köztük hazánk is — elküldötték képviselőiket. Olyan fontos kérdésekről lesz ott szó, mint a vietnami helyzet, a gyarmati elnyomás elleni küzdelem, harc a leszerelésért és az európai biztonságért.

Mintegy a Béke Világkongresszus „Nyitánya”-ként a szovjet kormány felhívással fordult a világ minden országának kormányához, parlamentjéhez, népéhez, fejtsen ki aktív tevékenységet a béke védelméért. Felhívta a kormányokat: érvényesítsék valóságérzéküket az erők eloszlásának megítélésében, hárítsák el egy új világháború veszélyét. A Szovjetunió ismételtén kijelentette: kész mindent megtenni az egyetemes békéért. Majd fölkerlte az atomhatalmakat: ünnepélyesen jelentették ki, hogy lemondanak az atomfegyver használatáról. A tartós békéhez vezető út: minden erőfeszítés végcélja: az általános és teljes leszerelés kivívása, — fejeződik be, a nagyhatású nyilatkozat.

A Magyar Tudományos Akadémia június 25-én tudományos békekonferenciát tartott. A július 10-re összehívott helsinki Béke-Világkongresszus magyarországi előkészületeibe tartozó tanácskozást *dr. Rusznyák István* a Magyar Tudományos Akadémia elnöke nyitotta meg, majd *dr. Sik Endre* Állami Díjas, az Országos Béke Tanács alelnöke a nemzeti függetlenségi mozgalmak időszerű kérdéseiről, *Szilágyi Béla* külügyminiszter h. Európa biztonságáról tartott előadást.

A magyar unitáriusok régi angol kapcsolatai

A magyar unitáriusok kapcsolatai az angolokkal már szinte négyszáz évesek. Ugyanis 1568-ban az erdélyi és lengyel antitrinitáriusoknak, — vagyis a Szentháromság-elleneseknek, — megjelent egy alapvető hittézeteiket kifejező hittani könyve latin nyelven, melynek címe: „De falsa et vera cognitione Dei” (Istennek hamis és igaz ismeretéről). — A könyv második kiadásában, 1570-ben, a címlap második oldalán, a tartalomjegyzék után hosszabb ajánlás következik Erzsébet angol királynőhöz (1533—1603), aki 1558-ban az angol trónra kerülve, megszervezte és megalapította az anglikán egyházat. Ebből az Erzsébet királynőhöz intézett ajánlásból megtudjuk, hogy a kolozsvári antitrinitáriusoknak, s így elsősorban Blandratának és Dávid Ferencnek, 1570-ben közvetlen összeköttetése lehetett az angliai hitrokonokkal.

Az ajánlás bevezetői sorai magyar fordításban így hangzanak: „Erzsébet Úrnőnek, Britannia, Franciaország, Spanyolország fenséges királynőjének, és az újjászületett Egyház Dajkájának és Védőjének”. — „Az Egy Istennek és egyszülött Fiának ismeretéről különféle műveket készítettünk és bocsátottunk közre Mindazokat, amiket a jóságos Isten nekünk sugalmazott, Felsőgednek, mint legkegyelmesebb királynőnek és a Vallás legelszántabb oltalmazójának előterjeszteni és alázatosan felajánlani óhajtottuk”. Ha majd értesültünk, hogy ezt Felsőged jóindulattal fogadta, a vélemény szabadságáról egy könyvet fogunk előterjeszteni, s amellet egy alapos magyarázatot az ó- és újtestamentum összes helyeiről. — „A kegyelmes Isten nekünk menedékről gondoskodott, felvilágosítván a

mi felséges Fejedelmünket, II. János királyt. Ennek a legkegyelmesebb fejedelmünknek szárnyai alatt számos Ekléziában nagy fényességgel ragyog az egy igaz Isten ismeretének üdvözítő fénye.” Az ajánlás e sorokkal fejeződik be: Az egy igaz, élő és magasságos mindenható Isten, aki Atyja az igaz Messiásnak, a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak, Felsőgedet őrizze meg és bölcsességének, s a megismerésnek szent lelkével napról napra művelje. — Amen. Kelt Gyulafehérvárt. Erdélyben az Úr 1570-ik esztendejének elején, melyet valamint a mi felséges királyunknak és az ő országainak, úgy Felsőged országainak is teljes szívünköl a legszerencsésebbnek óhajtunk, és kívánjuk, hogy bennünk és bennetek teljesüljön az, amit a Zsoltár mond, hogy a népek egyetértsenek a királyokkal az Úrnak szolgálatában. Amen.”

Az erdélyi unitáriusoknak ez az 1570-ben kezdődő kapcsolata később sem szakadt meg az angolokkal, sőt a hitrokonosság érzete egyre mélyebbé vált. Bizonyítja ezt 1702-ből egy érdekes följegyzés a kolozsvári Unitárius Kollégium történetében: A latin nyelvű bejegyzés magyar fordításban a következő: Hódolat Bárány Vilmos Úr érkezésére, aki az Ottomán Portánál dicsőségesen uralkodó britániai Királyi Őfelségének legkegyelmesebb és legjáratosabb Követje, miközben a karlovici béke szerencsés megkötése után, mint hazájába visszatérő, Erdélynek más városai között Kolozsvárt is igen óhajtott megjelenésével szerencsételtette június 5-ik napján 1702. évben. Íratott az Unitáriusok híres Kollégiumában ugyanazon a helyen, Kolozsvárt 1702. évben”.
Péter Lajos

Evangelium fényénél

II. Kor. 4.3 v. „Ha leplezett a mi evangeliumunk, azoknak leplezett, akiket a világ gondolkozása vakított meg, hogy ne lássák a Krisztus dicsősége evangeliumának ragyogását, aki az Isten képe.”

A fenti idézet annak a Pálnak a tollából származik, akit az I. Korinthusi levél 13. részének a mondani-valója tesz a keresztény világ egyik legnépszerűbb apostolává.

Tudott dolog, hogy Pál kora legnagyobb forradalmárainak egyike, aki hol legálisan, hol illegálisan hirdeti a krisztusi evangeliumot. Ha végig olvassuk az apostolok cselekedeteiről szóló könyv második részét, amely életéről és működéséről tudósít, azt látjuk, hogy ahol csak megjelenik, mindenütt zavar és viszály támad nyomában. Azonban hamarosan meggyőződhetünk arról is, hogy a baj nem Pál természetéből adódik. Annak előidézője a vallásos közösségek passzivitása, amelyek bár várják az új ég és új föld megjelenését, de rossz szemmel nézik azt, aki ennek érdekében velük is le akarja vetkeztetni az ó-embert és föl akarja öltöztetni az újat.

Ismeretes, hogy a korabeli zsidóság életét a törvény és a hagyomány irányítja. Pál a mózesi törvénnyel szemben egy olyan új törvényt népszerűsít, amely félre állítja a rituális szokásokat s az uralmon levő papi rendszerrel szemben a krisztusi hit világmegváltó erejéről tanít. Ez a megnyilatkozás legalább olyan súlyú, mint Jézusnak az a kijelentése, hogy lerombolja a templomot, de harmad napra fölépíti azt, s így ért-

hető, hogy benne is olyan forradalmárt látnak, aki Jézushoz hasonlóan, méltó a szeretetre.

A II. Korinthusi levél, amely egy újabb látogatását kívánja előkészíteni, elsősorban a megosztott gyülekezet újra egységesítésének a szellemében születik. De főleg a levél 4. része más irányú törekvéseket is tartalmaz. Itt az apostol kifejt, hogy ő, mint többi apostol társa az igazság útját járja s ezért az igazság nyílt hirdetésével ajánlja magát minden ember lelkiismeretének — az Isten színe előtt. De, ha mégis leplezett a mi evangeliumunk — mondja —, az azoknak leplezett, akiket a világ gondolkozása vakított meg, hogy ne lássák annak a Krisztusnak az evangeliumát, aki arcán az Isten képét hordozza.

Pálnak ez az idézete az ó- és a középkori teológiának a világ kettéosztottságának képét tükrözi, amely Isten és a sátán emberért vívott küzdelmében jut érvényre. Ez a régi és dogmatikus álláspont sem a mai korszellemnek, sem a mai ember igényének nem felel meg, de nagyban elősegíti az evangelium homályban tartását, vagy amint Pál mondja, annak leplezettségét. Ugyanis evangelium, — az örömmüzenet — nem arra vonatkozik, hogy Isten és a sátán harcából az az ember kerül ki diadalmasan, aki hisz Krisztus vérenek engesztelő áldozati érvényében, hanem arra, hogy a szabad akarattal gondolkodó és ítélő tehetséggel megáldott ember már Isten munkatársaként működhet a tökéletesség elnyerésében.

Kelemen Miklós
hódmezővásárhelyi
lelkész

Egyháztörténeti miniatűrök

I.

Bölöni Farkas Sándor Észak-Amerikai Utazás című munkája olyan időálló mű, amelyről a múlt évi hírlapok is megemlékeznek. Annak idejében Estei Ferdinánd főherceg a tiltott könyvek közé sorozta „elolvasása csak jogosító levéllel engedtetett meg” — mint Jakab Elek Kolozsvár története c. munkájának III. kötetében jelezte. Annál nagyobb unitárius önéretünk az igen jeles író valódi sikere tekintetében, mikor Széchenyi István levelének szövegét áttanulmányozzuk. A „legnagyobb magyar” írta B. Farkas Sándornak 1834. szeptember 10-én a szerzőnek, hogy kimondhatatlanul kellemes pillanatokot élt át a kitűnő mű elolvasásakor. „Bár lettek volna órák, napok! De kézbe véve a drága könyvet” többé nem tehetette félre. „Hála a Mindenhatónak, hogy az napvilágra jött” ... haszna honosainkra felszámíthatatlan. Am jó, mivel telidesteli van, oly világosan, annyi érdekléssel, és oly kímélve közöltetik, hogy az áldott mag, mely belőle hull, még rosszabb földbe is kikelne, amilyen a mienk. A nekem ajándékozott példányt — írja Széchenyi — „a legkedvesebb kincseim közé számítván: nem szünendek meg e közhasznú munka megjelenéséért legforróbb hálával viseltetni, mert eddigelé ennél hasznosabb és szebb ajándékkal tudtomra és meggyőződésem szerint senki meg nem tisztelte a magyar hont és királyságot”.

II.

Jakab József (szengericzei) unitárius lelkész Jakab Elek országos levéltáros testvéröccse volt. 1821. október 29-től kezdve hosszú időn át Brassai Sámuelnél „volt ebédje és vacsorája”, Göttingában fizikát és matematikát tanult. 1847 elején az unitárius egyházban másodpapságra és teológiai tanárságra jelölték. 1848 elején külföldön, többek között Angliába is utazott, 1848 augusztusában érkezett vissza és szeptember 10-én papi hivatalát elfoglalta. De novemberben már tüzérezredbe lépett. 1849. február 18-án a mogyorósi ütközetben

fogoly lett, mint ilyent Bécsbe vitték, majd Mantuába. Az osztrák hadseregbe sorozták, de onnan megszökött, Genuába ment, ahonnan más emigránsokkal Görögországba került. Itten városi tanító volt egy ideig. 1851 végén Szíriába tanárnak hívták, miután Athénben tanári vizsgát tett. 1853-ban apja megkísérelte az amnesztia kieszközlését. Honvágy gyötörte, beteggé tette, sorvasztotta napról napra. Orvosai Nápolyba küldték üdülni. Odautaztában egy sziget kikötőjéből írta utolsó levelét fivérének. Izente, „ha több levelet nem kapsz tőlem, jele, hogy meghaltam”. 1855-ben Nápolyban halt el. Kiválóságát bizonyítja, hogy a nagytekintélyű londoni bölcsészeti társaság előtt annak idején felolvasást tartott.

III.

Szentábrahámi Lombard Mihály imakönyve már 219 éves. Alexius Horányi híres munkájából, — ahol latin szövegű életrajzot közöl Szentábrahámiról —, kétségtelemné vált, hogy az imakönyv első kiadásának ideje 1746. Mint Horányi közli, akkor is névtelenül került nyomtatásra... „supresse nomine”. A nevezetes mű első kötete Bécsben került ki a nyomdából 1775-ben. A harmadik kötet, amelyikben az imakönyvről beszél Horányi, 1777-ben látott napvilágot. Itten is ugyanazon címen hozta a tanulságos könyörgéseket a kolozsvári nyomda, mint később 1826-ban is. „Sokféle szükségseinkhez alkalmaztatott Könyörgések, melyekkel minden rendbéli ember naponként, mint az idők és alkalmatosságok változnak, minden botránkozás nélkül gyakorolhatja magát az Imádkozásban.” — Az újabb kötetben nevének elhallgatását így indokolja — „nem magának akart hírt, nevet szerezni”, hanem tégedet kívánt segíteni” a szerző. Majd folytatja: Akármilyen szükséged adja elé magát, ámbár háborodott elmével légy — is. Légyen előtted példa, a melly szerint nagy alázatosságban beszéljess a te Isteneddel”.

Dr. Zs. I.

Unitárius szemmel

Ma egyre többször találkozunk a „korszerű” szóval és a korszerűségben jelentkező problémával. Korszerűsítének egy-egy épületet, iskolát, kórházat, hivatalt, szórakozó helyiséget — azért, hogy jobban megfeleljen a tökéletesedés útján járó ember igényének.

Testvérlapunk, az Evangélikus Élet egyik közeli számában, Kiss Péter tollából egy igen tanulságos cikk látott napvilágot „Korszerű-e a kereszténységünk?” címen. Bár a cikk a kereszténység lényegének ismertetésében sajtószzerű evangélikus álláspontra helyezkedik, mégis egyetértünk vele abban, hogy egy szünet nélkül fejlődő társadalomban és egy változó világban vagyunk keresztények s ma már igen sokan rádöbbennek, hogy a kereszténység lemaradt a fejlődés vonaláról. A cikk szerint a kereszténységre ma a lelki meghasonlás jellemző. A Nobel-díjas angol fizikust idézve mondja, hogy lelkünk egymástól elszigetelt: egyik felében az a kereszténység rejtőzik, amelyet csak vasárnap és csak a templomban használunk. Hétköznapi életünk hordozója lelkünknek

másik fele, amelyben fölsorakoznak a természettudományos ismeretek, a világnézet, a szaktudás és a műveltség. A lélek haladásának ez az állapota idézi elő a kereszténységnek és a tudománynak kibékíthetetlennek látszó ellentétét. Ma már a kereszténység nem lehet haladás-, fejlődés- és tudományellenes, mert akkor megszűnik Isten akarata szerinti kereszténység lenni. Teremtsük meg a hit és a tudás harmóniáját — hangoztatja a cikkíró. Ehhez csupán csak annyit szeretnénk hozzátenni, hogy szerintünk a harmónia megteremtésének alapvető föltétele a kereszténységnek jézusi alapra történő visszahelyezése: azaz a dogmák fölszámolása és a már Isten munkatársává vált ember lelki szabadságának az értékelése.

Mi ezt tartjuk fontosnak, mert a kereszténységnek a tudománytól való lemaradása és a keresztény embernek ebből fakadó meghasonlása nemcsak a tudomány hatalmas előretörésének, hanem elsősorban a kereszténységben jelentkező dogmai kötöttségeknek az eredménye. A Jézus ajkán meghirdetett keresztény program: „Legyetek tökéletesek” a kötöttségek fölszámolását sürgeti. Ez mutat utat a korszerűtlenné váló kereszténységnek a korszerűvé válás felé!

A három fenyő

(Költői elbeszélés)

Régen történt, hogy a szelek szárnyán három kis fenyőmag érkezett és lehullott Izrael földjén. Rügyet hajtottak és olyan hatalmas fákká növekedtek, amilyent ritkán látni e fajtában.

Teltek az évek. A fenyők nőttek, bár sok akadály állt útjukba; szokatlan volt a talaj és a vidék éghajlata se nagyon kedvezett nekik. A szomszéd erdő madárkái néha felkeresték, meglátogatták őket. Ezek az alkalmak ünnepnap számba mentek a fenyőknél, ha kis vendégeik ágaikra telepedtek.

Húsz-harminc év is eltelt közben, s a három fenyő hatalmas, egyenes törzset nevelt. Lombjaik között sok kis madárfészek talált biztos menedéket. S eltelt még egy fél évszázad.

Egyszer egy favágó érkezett, hogy egy pár fát kivágjon a szomszédos mezőváros asztalosa számára. Sok cédrus dőlt a földre, miként társai nagy szomorúságára az egyik fenyő is. Az erdő madárkái is elkecserekedtek. Egy holló megkísérelte, hogy közbelépjen, de rajta-vestett. Aztán már senki sem vitatkozott a madármenedék pusztulása miatt.

Egy fülemüle, amely tollazatával könnyen titokban tudott maradni, bátran követni kezdte a favágót, hogy lássa a feláldozott fenyő sorsát. A kis madár sokáig távol volt. Társai is már elveszettek hitték s a két fenyő panaszosan csüngette ágait — midőn egyszer csak megérkezett a kis hírnök. Láttam — mesélte — csodálatos dolgokat láttam. Megérkezvén egy köztisztelőben álló iparoshoz, kinek neve József volt, a fenyőt feldolgozták szép egyenes deszkává s a mester egy kitűnő jászolt készített belőle. Egy Bethlehemi gazdag fogadós megvette és jelen voltam, mikor helyére tették azt egy jól védett istállóban, hol sok jószágja pihent. Mivel az idő rosszra fordult, egy-két napig ottmaradtam, s már éppen azon gondolkodtam, hogy visszatérek hozzátok, midőn egyszer csak tárul az ajtó és egy boldogságtól sugárzó arcú emberpár lép az istállóba. József — mert ő volt az — felkiáltott, az egyik jászoltra mutatván: Jőjj Mária, helyezd el a kis Jézust ebben, hiszen ez olyan pompás hely, mintha csak neki készítettem volna. Meg kell mondanom — folytatta a kis madár — azért kellett őt itt a jászolban elhelyezni, mert nem volt számukra hely a vendégfogadó háznál. Felszállva az egyik gerendára nem tudtam levenni szemem a gyermekről s ugyanígy csodálta őt mindenki, aki megpillantott... — fejezte be szavait a kis bátor hírhozó.

Eddig az első fenyő története, s a két testvér lassan felemelte csüggő ágait.

Jó pár esztendő eltelt ezután is. A két fenyő óriássá nőtt és sok száz égi madár talált menedéket ágaik között. De nyugalomukat újra megszakította a favágó rideg fejszecsapásaival. Miután megvizsgálta a két hatalmas szálfát, baltáját nekivetette az egyik gyökerének, s az fájdalmas dörrenéssel hullott a földre, honnan rövidesen elszállították. Egy kis poszáta megbízást kapott, hogy kísérje el a kidöntött fát és tudakolja meg további sorsát. Hosszú út után a fenyőt eladták egy galileai tengerparti városban, Tiberisben, egy hajóácsnak, aki felhasználta azt, több társával együtt, egy halászbárka készítésére. Kevéssel azután, egy szép nyári alkonyon, már használatba is vették azt. Tizenhárom ember szállt a hajócskába, hogy átkeljenek vele a tó túlsó partjára, melynek vizét most csak szelíd fuvallat borzolta. Az, aki a társaság vezetője volt, a hajó végében helyezkedett el és rövidesen elaludt. De amint az itt gyakran megtörténik — egyszerre heves szélvihar támadt. A hajó utasai rémülten menekültek vezetőjükhöz, s Jézus néven szólították, felköltötték őt. Ő megnyugtatta barátait és nyugodtan végigtekintett a tomboló hullámokon. Kevéssel azután a vihar elcsendesedett.

Miután lecsendesedett a Természet, a kis poszáta

szárnyrakapott és hozta a hírt a megmaradt fenyőtestvérnek, amely döbbenet hallgatta őt végig és reménykedve kezdte latolgatni, hogy ő miképpen találkozhathat e csodálatos emberrel.

Néhány hónappal később az utolsó fenyőt is kivágták és egy vörösbegy által titokban kísérvén, elvitték Jeruzsálembe, a fővárosba. Élénk kíváncsisággal várta a fenyő, mi lesz belőle. Vajon asztal lesz-e belőle és a Mester tanítványaival rajta fogja-e elkölteni táplálékát? Vagy hasábkba vágják és a tűzön lángolva ő fogja melegíteni esténként Jézus tagjait? Végtelenség után várákozás után fogták és törzséből hatalmas keresztet ácsoltak. Kétségbeesetten latolgatta a fa, hogy ő már nem lehet annak az Embernek hasznos tárgy. Állandóan erre gondolt. Elkészítettvén elszállították a római hatóságok számára fenntartott félreeső helyre, ahol több kereszt-társa mellett már-már úgy látszott, teljesen elfelejtkeznek róla.

Egy reggel — egészen korán — a raktárhelyiség kapui kitárultak és katonák ragadták meg sietve a mi fenyőkeresztünket. Kivonszolták társai közül és felémelve durván egy halálraítélt embernek a vállára dobták, kinek töviskorona övezte homlokát. A kísérő tömeg ordításából a fenyő hamarosan megtudta, kis vörösbegy társával együtt, hogy ki a szerencsétlen elítélt. Oh, mennyire szeretett volna a kereszt most már pehelykönnyűvé válni. Félúton a város és a vesztőhely között az ítéletvégrehajtó kapitány megállított egy a mezőről hazatérő parasztot és kötelezte őt a keresztet továbbvinni. Ez szegényében minden rostjában nyögött és nyöszörgött. Csak akkor enyhült meg, mikor a részegedett Jézus így suttogott neki... „A békeesség jelképévé fogsz válni az emberek között...”

Kevés idővel később a vörösbegy, az erdő kis lakóinak követe, a keresztfára szállott, honnan napnyugtakor diadalmi éneket zengett bele a leszálló éjbe.

Bajor János

Az amerikai unitáriusok és a „Selma-i fal”

Az alábbi szöveget Leon C. Fay — az Amerikai Unitárius Universalisa Egyház lelkeszi oszályának vezetője március 19-i körleveléből vettük, amelyet kollégáinak küldött:

Éppen most tértem vissza Selma, Alabama rendőrkordonos világának lidércnyomásos valóságából. Lelkészsünkre: Jim. Reebre emlékeztető istentiszteletre mentünk, és hogy elkötelezzük magunkat annak az ügynek, amelyért ő meghalt. Jim halálával a Selma-i jelet erősödött és a „Selma-i falnál” való szembenállás hihetetlen, de erőteljes valósággá vált. Bármilyen volt is lelkeszeink orientációja eddig, most hirtelen kristálytisztá üggyé vált. Ha az ember kísérletei, hogy a szabad hit jelentőségét hangsúlyozza, elcsépelte váltak, Selmában hirtelen „a szó hússá”, eleven valósággá vált. Mostanig nem lehetett tanúja az ember ilyen durva megvetésnek, amellyel egyik ember illeti a másikat, még ha ugyanahhoz a fajhoz tartozik is. Egyet tudok biztosan: visszatérésünkön egyikünk sem volt már ugyanaz a lelkes. 109 kollégát számoltam meg, aki velünk volt Selmában, kollégák kontinensünk északi, keleti és nyugati részéről, sőt Honoluluól és Hawaiiól is. Egyre özönlöttek. De még ha esetleg otthon voltunk is templomainkban, tudom, mindnyájan Jimmel és a Selma-i néppel voltunk a múlt héten. Tudom azt is, hogy lelkeszeink és népünk több mint egy évtizedes déli munkájának nem kis része volt abban, hogy ami most délen van, lehetővé vált azáltal, hogy templomaink a nyilvános tagság mellett foglaltak állást... Ami bennünket mint vallási mozgalmat elkülönít mindenhol, az makacs állásfoglalásunk az emberi méltóság mellett, amelyet tettben és szóban egyaránt megbecsülnek...

PÜNKÖSD UNNEPÉN templomainkban az istentisztelet keretében úrvacsoraasztás volt.

PETHŐ ISTVÁN püspöki helynök május 30-án dr. Nyiredy Géza e. titkár társaságában tartotta meg az évenként szokásos esperesi vizsgálatot Polgárdiban. A délelőtti istentiszteleti szolgálatot is ő végezte. Az istentiszteletet követő közgyűlésen a gyülekezettel az egyházközséget érdeklő ügyeket tárgyalta meg, tolmácsolva a megjelenésben akadályozott Ferencz József e. főgondnok üdvözlését is.

JUNIUS 1-én dunapataji szórványunkat látogatta meg **Pethő István püspöki helynök**, aki a szórvány időszerű kérdéseiről folytatott megbeszélést.

EGYHÁZI KÖZÖSSÉGÜNKEF érintő sorozatos évfordulókról emlékezett meg **Ferencz József főgondnok** az Egyházköri Tanács legutóbbi ülésén tartott megnyitó beszédében. Szeptember 20-án lesz húsz éve annak, hogy világhírű atyánkfia: **Bartók Béla** meghalt. Mint ismeretes, illetékesek New-Yorkban pihenő hamvainak hazaszállítását tervezik. Az évfordulóról egyházunk is méltó keretek között szándékozik megemlékezni.

1566-ról jegyzi fel **Filstich Lőrincz** egykori kolozsvári városbíró, hogy **Dávid Ferenc** az istenséget nyíltan hirdette a kolozsvári nagytemplom szószékéről.

1567-ben jelent meg a „De falsa et vera” az „Igaz és hamis tudományról” szóló latinnyelvű mű Gyulafehérvárott. — Írói magyar, lengyel és olasz nemzetiségűek voltak, s így a könyv bizvást tekinthető az unitarizmus nemzetközi jellegű megnyilatkozásnak.

Végül 1968. az unitáriusok nagy esztendeje: négyszázados évfordulója annak, az unitarizmus egyházi szervezeti formát öltött.

SZAMOSKÖZI ISTVÁN dunamelléki ref. püspököt 50. születési évfordulója alkalmából **Pethő István püspöki helynök** megleghangú levélben üdvözölte. A püspök szívvel-érvel köszönetet mondott az üdvözlésért.

E helyen is tisztelettel köszöntjük a dunamelléki református egyházkerület érdemes főpásztorát és életére Isten áldását kérjük.

DR. BERESZTÓCZY MIKLÓS prépostot az Országgyűlés alelnökét az Országos Béketanács Katolikus Bizottságának főtitkárát 60. születésnapja alkalmából a Munka Érdemrend aranyfokozatával tüntették ki. A magyar békemozgalom kimagasló egyházi képviselőjének mi is gratulálunk és további munkásságához jó erőt és egészséget kívánunk.

PRÖHLE KÁROLYT ÉS GROÓ GYULÁT az evangélikus teológiai akadémia professzorait május 31-én az Evangélikus Teológiai Akadémia ünnepi ülés keretében a teológiai tudományok doktorává avatta. A doktoráló kari határozat bejelentése után a doktorjelöltek felolvasták székfoglaló értekezésüket, majd a hagyományos doktorráfogadás aktusa következett. Egyházunk képviselőjében az ünnepi ülésen **Pethő István püspök** vett részt. Az új doktoroknak, akik az elmúlt évek során a vendéglátó evangélikus akadémián egyes unitárius lelkésznevelőink oktatásában és szeretetteljes irányításában a testvéri együttműködés szellemében tevékenyen részt vettek — mi is szívből gratulálunk és pályájukon további újabb sikereket kívánunk.

AMERIKA: A Washingtoni „Alt Souls Unitarian Church” lelkésze: **D. C. Duncan C. Howlett** elfogadta a Harper és Row neves amerikai könyvkiadó cég ajánlatát a Selmában mártírhalált halt **J. Reeb** unitárius lelkész életrajzának megírására.

ROMÁNIA: Dr. Kiss Elek kolozsvári unitárius püspök **Szabó Árpádot** másodlelkésszé nevezte ki a kolozsvári egyházközséghez.

PÉTER LAJOS ny. ig. tanár — aki eddig is már több latinnyelvű unitárius egyházirodalmi művet ültetett át sikeresen magyar nyelvre, — ezidőszent **Dá-**

HÍREK

vid Ferenc és **Blandrata György** egy közös-cafoló könyvének fordításán dolgozik. A könyv 1569-ből való s abban **Maier György** wittenbergi teológiai professzor ellenök intézett hiteltvi támadására adnak élehangú választ.

DR. MIKÓ IMRENEK a Román Népköztársasági Unitárius Egyház újonnan megválasztott főgondnokának választását a Román Vallásügyi Hivatal megerősítette s a főgondnok a hivatali esküt letette.

— Az új főgondnoknak egyébként az elmúlt évben több unitárius vonatkozású közleménye jelent meg a helyi sajtó hasábjain. „Városba kívánkozó falu” címen **Bölonról** írt, „Új élet a tarakon” **Torockóról** szól. — Az előző az „Utunk”, az utóbbi a nagy múltú „Korunk” c. folyóirat hasábjain jelent meg. — Sajtó alatt álló tanulmánya „A rög alatt és a rög fölött” **Néhai Balázs Ferenc** kiváló író-papunk egykori otthonáról, **Mészkörről** szól. Készen áll a főgondnoknak a „Korunk” számára írt tanulmánya is, amely a demokratikus szellem egyik jeles úttörőjével: **Böloni Farkas Sándorral** foglalkozik. A tanulmány megjelenésének az ad időszerűséget, hogy a folyó év decemberében lesz a neves amerikai utazó születésének 170. évfordulója. A főgondnok egyébként jelenleg egy **Eminescuról**, a kiváló román költőről szóló könyv fordításán dolgozik. A könyv szerzője a nemrég elhunyt **Calinescu** akadémikus.

KRIZA JÁNOSRÓL, néhai nagynevű népdalgyűjtő püspökünkről értékes könyv jelent meg a közelmúltban Romániában. — A könyvben **Kriza** személyében **Antal Árpád**, a költőt, **FARAGÓ JÓZSEF** a „Vadrózsák” gyűjtőjét, **Szabó T. Attila** a nyelvész méltatja.

PAPI BÉKEGYÜLÉS volt június 4-én a budapesti ref. evangélikus, orthodox, unitárius és izraelita lelkészek részére, az új Városháza nagytermében. — **Lehel Miklós** a M. T. I. szerkesztője tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást a nemzetközi helyzet időszerű kérdéseiről és a békemozgalom feladatairól. — Részletesen foglalkozott a vietnami háborúval, s ezzel kapcsolatosan az amerikaiak kíméletlen agresszív politikájával, majd a Helsinki Béke Világkongresszus jelentőségét méltatta. — Az előadáshoz számos hozzászólás volt.

DR. ZSÁKÓ ISTVÁN ny. igazgató főorvos érdekes előadást tartott az Orvostörténeti Könyvtár előadásorozatának keretében, magyar kiválóságok elmebajos leszámazottairól.

HÖGYES ENDRE utcai templom pünkösdi istentiszteletén **Tordai Tibor** presbiter **Tordai Borbély Pál** orgonakíséretével **Händel „Largó”-ját** és **Mozart Ave Verum** c. művét játszotta hegedűn. — művészi hegedű és orgonajáték mély hatást tett a gyülekezet tagjaira. — A húsvéti ünnepen **Torday Tiborné** néhai **Ábrudbányai Ödön Kutor** Ferenc által megzenésített művét énekelte **Tordai Borbély Pál** orgonakíséretével ugyancsak nagy hatással.

Az **angliai Hibbert Journal** c. teológiai és filozófiai szemlében — szerkeszti **H. L. Short** az oxfordi unitárius **Manchester College** igazgatója — **Ferencz József** részletesen ismertette dr. **Esze Tamás:** A **Praxis pietatis** magyar fordításai c. tanulmányát. Az említett mű az angliai puritán mozgalmakban játszott jelentős szerepet.

ROMÁNIA. Dr. **Kovács Lajos** teol. professzor, egyházi főjegyző, részt vett a prágai keresztény békekonferencia egyik tanulmányi bizottságának május hó végén az ausztriai evangélikusok üdülőjében tartott ülésén.

Halottaink

Mikó József atyánkfia 70 éves korában meghalt. Április 20-án helyezték örök nyugalomra a rákoskeresztúri köztemetőben. Buzgó egyháztag, szelíd lélek volt.

Kaszai Pálné Kisgyörgy Anna életének 66. ik évében meghalt. Május 19.-én helyezték örök nyugalomra a kispesti új temetőben, **Huszt János** lelkész szolgálatával. Az áldozatoslelkű hávestárs és édesanya példaképe volt. **Kaszai Pál** pest-lőrinci egyházközségünk pénztárnoka feleségét és **Szász János** polgári lelkész felesége édesanyját gyászolja az elhunytban.

K. Szathmáry Miklósné Ocsay Júlia néhai **Szathmáry Miklós** szegedi egyházközségünk egykori buzgó pénztárnokának özvegye május 15-én Szegeden elhunyt. A szegedi belvárosi temetőben május 18-án helyezték örök nyugalomra.

Dr. Jakabházy Zsigmond gyógyszerész 64 éves korában Budapesten meghalt.

Csécés Elemér ny. igazgató főmérnök 82 éves korában Felsőögdön meghalt.

Sári József a füzeggyarmati egyházközség presbitere életének 69. évében Budapesten meghalt. A rákoskeresztúri új köztemetőben helyezték örök nyugalomra **Bajor János** kocsordi lelkész szolgálatával.

Pálfi Ferenc szórványgondnok 63 éves korában Soroksáron elhunyt.

Nagy Máton füzeggyarmati presbiter meghalt. Az elhunytban **Homoki Lajos** v. füzeggyarmati egyházközségi gondnok sógorát gyászolja.

Ajtay Zsigmond Kocsordon meghalt.

Engelbrecht Gyuláné Pataki Anna életének 87. évében elhunyt. Egyházunk ragaszkodó, áldozatos tagja volt. — Május 26-án helyezték örök nyugalomra az Újpest-megyéri temetőben **Beneze Márton** lelkész szolgálatával.

Müller Géza gépészmérnök a kolozsvári Politechnikai Intézet tanára, a kolozsvári vízművek v. igazgatója, az ottani egyházközség volt keblitanácsosa 69 éves korában Kolozsvárott meghalt. A Házsongárdi temetőben nagy részvét mellett helyezték örök nyugalomra **Rostás Dénes** lelkész szolgálatával. Évtizedekkel ezelőtt lelkes munkát fejtett ki az unitárius ipari tanulók elhelyezése, irányítása és oktatása körül. Kiváló szakképzettségű, harmonikus, szelídlelkű ember volt. Korporsójánál a Politechnikai Intézet igazgatósága és tanári karának képviselője mondott megleghangú búcsúszavakat, méltatva a kiváló műszaki ember érdemeit.

Béke poraikra!

Adományok

Lelkészi nyugdíjalapra befolyt adományok

Kovács Sándorné 20 Ft, **Szabó Sándorné** 50, **Dutka Mihályné** 15, **Buksa Attila** 10, **Nyúzó Gyuláné** 20, **Kiss M. Ödön** 10, **Deák Miklósné** 20, **Ferencz József** 30, **T. Borbély Pál** 60, **Fekete n. Gábor** 10, **Szabó Józsefné** 10, **Id. Kádár Ferenc** 10, **G. Markollna Alajosné** 20, **Weltin Józsefné** 6, **özv. Páll Miklósné** 2, **Prág Jenőné** 5, **Páll Miklós** 2, **Dr. Salacz Aladárné** 15, **Csep Miklósné** elhunyt férje emlékére 500, **özv. Balla Istvánné** férje emlékére 30, **dr. Keresztes Kálmánné** elhunyt édesanyja emlékére 30, **Szántó Béláné** 10, **Mán József** 20, **ifj. Pethő István** 25, **Bata Jánosné** 10, **Útő Lajos** 50, **Medvei Lajos** 10 Ft.

Helyreigazítás: Lapunk ezévi 1. számában **József János** adománya helyesen: 16 Ft.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházkör.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Pethő István.** Evi előfizetési díj 12 forint.

Budapest, IX., Högyes Endre utca 3.

Táv.: 137—186. Csekksz.: 50 561.

INDEX: 25.842.

65.2028/2 — Zrínyi Nyomda Budapest
Felelős vezető: **Bolgár Imre** igazgató